

İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersinde Aktif Öğrenme Tekniklerinin Demokratik Tutumlara Ve Ders Başarısına Etkisi

The Effects of Active Learning Techniques on Bringing in Democratic Attitudes in Social Science Course in Primary Education

Doğan Duman*, Derya Gül Sinem Şahiner**

ÖZET

Aktif öğrenme tekniklerinin demokratik tutumların kazandırılmasında etkili olduğu düşünülmektedir. Bu düşünce doğrultusunda yapılan araştırmanın amacı, İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretiminde, aktif öğrenme tekniklerinin demokratik tutumlara ve ders başarısına etkisini incelemektir. Araştırmada kontrol gruplu, öntest-sontest deneysel araştırma modeli kullanılmış. Araştırma 2007-2008 eğitim yılının ikinci döneminde Buca Akşemsettin İlköğretim Okulu'ndaki iki altıncı sınıf öğrencileriyle, Sosyal Bilgiler dersinin "Demokrasinin Serüveni Ünitesi"nde yürütülmüştür. Bu araştırma beş hafta sürmüştür. Deney grubuna aktif öğrenme teknikleri doğrultusunda hazırlanan ders planı ve "Demokrasinin Serüveni Öğrenci Kitabı", kontrol grubuna ise Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygun görülen ders kitabı uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, araştırmacının geliştirdiği Demokratik Tutum Ölçeği ve Demokrasinin Serüveni Ünite Başarı Testi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen istatistiksel bulgulara göre aktif öğrenme tekniklerinin, öğrencilerin demokratik tutumlarında deney grubu lehine anlamlı fark bulunmuştur. Ayrıca öğrenci başarısı açısından da aktif öğrenme tekniklerinin etkisi deney grubu lehine anlamlıdır.

Anahtar Kelimeler: Demokratik Tutum, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Aktif Öğrenme Teknikleri.

ABSTRACT

It is thought that active learning techniques are effective on bringing in democratic attitudes. The goal of the research, conducted considering this idea, is to examine the effect of active learning techniques on democratic attitudes and to academic success in teaching Primary Education Social Studies lesson. Control grouped and pre-test, post-test experimental research method was used in the research. The research was carried out with the students of two sixth grade classes of Buca Akşemsettin Primary School in the second semester of 2007-2008 educational year, on the unit "Adventure of Democracy" of Social Studies lesson. This research lasted for five weeks. The lesson plan prepared according to the active learning techniques and the "Adventure of Democracy Student's Book" were applied to the experimental group, whereas to the control group, the textbook, approved by the Ministry of Education was used. The Democratic Attitude Scale, developed by the researcher and the Adventure of Democracy Unit Achievement Test were used as means of data collection. With respect to the statistical outcomes, obtained from the research, a meaningful difference was found in favour of the experimental group on the democratic attitudes of the students. Besides, the effects of active learning techniques are meaningful in favour of the experimental group in terms the students' successes.

Keywords: Democratic Attitude, Social Science Instruction, Active Learning Method.

* Doğan Duman, Yrd.Doç.Dr., DEÜ Buca Eğitim Fakültesi İzmir dogan.duman@deu.edu.tr

** Derya Gül Sinem Şahiner, Öğretmen

1.GİRİŞ

Bir ülkenin politik, ekonomik ve kültürel olarak gelişmesi o ülkeyi oluşturan bireylere bağlıdır. Her politik sistem kendi varlığını devam ettirme düşüncesindedir. Yetiştireceği bireylerle gelişip korunmayan rejimlerin varlığını sürdürebilmesi kuşkuludur. Rejimi yaşatmaya dönük çabaların en önemlisi eğitimidir. Bu durum eğitim sistemi içine alınan bireyin istedik ve kalıcı davranışlar kazanmasını mecburi kılmaktadır (Ertürk 1979: 12). Toplumun eğitim düzeyi ve çeşidi o toplumda hangi rejimin başarılı biçimde uygulanabileceğinin de bir göstergesidir. Eğitim düzeyi yükseldikçe, ülkede demokrasiyi koruma ve yaşatma çabası aynı oranda artmaktadır (Karasar 1985: 97).

Dewey (1996)'e göre eğitim, gelecek yaşam için bir hazırlık değil; yaşamın kendisidir. Çünkü birey çevresiyle etkileşim kurarak maddi ve manevi olarak gelişir. Eğitimin, yaşamla olan bu ilişkisi onu demokrasinin ön koşulu haline getirmektedir (Engin, 2003: s. 10'daki alıntı).

Çok hızlı değişimin ve dönüşümün yaşandığı günümüzde, demokratik değerlere sahip ve bunları yaşamında gerçekleştirebilen bireylere ihtiyaç vardır. Bu da ancak demokrasinin bir yaşam şekli olarak algılandığı demokratik ortamlarda mümkündür. Demokratik ortamlarda öğrenci, potansiyelini geliştirip kendini daha iyi tanıma fırsatı bulabilir. Demokrasilerde hak, adalet, sorumluluk, bireysel özgürlük, eşitlik, açık görüşlülük, dürüstlük, hoşgörü, iş birliği, takdir gibi ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkelerin, toplumsal yaşamda ve insan haklarının kullanılmasında taşıdıkları önem nedeniyle bir tutum olarak, ilköğretim çağından itibaren öğrencilere kazandırılması gerekmektedir (Sağlam, 2000: 67). Birey toplumsallaşma sürecini evde anne, baba, kardeş; sokakta oyun arkadaşları; okulda da öğretmenlerinin yaklaşımları ile şekillendirir. Demokratik tutum, iyi işleyen bir düzende bireylerin adalet duygusu, hoşgörü, özgürlük ve fırsat eşitliği gibi kavramaları öncelikle temel kültürlenme kurumu olan eğitim sayesinde yaşanmaya dönüştürür (Büyükkaragöz, 1996).

Okullar ve sınıflar, bireylerin katılımcı demokrasiye hazırlandığı yerlerdir. Çünkü insanlar yaptıkları ve yaşadıkları şeyleri daha iyi

öğrenirler. Çağdaş toplumda okulun amacı, yalnız var olan bilgiyi tüketen değil, yeni bilgi üreten, ürettiği bilgileri sorunların çözümünde kullanan, bilgiye dayalı bağımsız kararlar alabilen, sürekli öğrenen ve gelişime açık bireyler yetiştirmektir (Doğanay, 2000: 192). Bu şekilde yetişecek bilinçli vatandaşlar, toplum kararlarına aktif bir biçimde katılarak, hak ve sorumluluklarını yerine getirip demokrasinin gelişmesine ve hayat standardının yükselmesine katkıda bulunabilirler (Sağlam, 2000: 38).

Temelde kültürle işbirliği içinde olan demokraside istenilen bireyin; eşitlik, katılma, uzlaşma, hoşgörü, serbestçe tartışma, çoğulculuk, sorumluluk, işbirliği, özgür ve bilimsel düşünme vb. bir takım demokratik tutumlara sahip olması gereklidir. Demokrasi eğitiminin amacı, özünde bir tutum değiştirme çabasıdır (Kuzgun, 2002: 14). Çünkü tutum, değer kavramının birey tarafından içselleştirilmesidir.

Tutumların öğrenilmesinin en elverişli dönemi çocukluk yıllarıdır. Çocukların, çocukluk dönemi deneyimlerinin etkisini ömür boyu görel olarak sürdürdüğünü; çocuklukta edinilen temel yönelimlerin, daha sonraki hayatını önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir (Uysal, 1984: 83; Yeşil, 2002: s. 32'deki alıntı). Küçük yaşlarda bireylere gerekli eğitimin verilmesiyle birlikte, insan hakları ve demokrasinin gerektirdiği ahlaksal davranışların üzerine yerleştirilebileceği psikolojik bir temel yaratılır (Yeşil, 2002: 32). Çünkü yaş ile demokratik değerleri benimseme arasında olumsuz bir ilişki olduğu bir gerçektir. Kişi yaşlandıkça, farklı kişi, görüş ve tutumlara karşı hoşgörü düzeyleri de düşmektedir. Varolan tutum ve düşüncelerine katı bir şekilde bağlanmaktadır. Yaş ilerledikçe tutum değişiminin zorlaştığı, inatçılık huyunun arttığı görülmektedir (Gürkaynak, 1995: 85; Yeşil, 2002: s. 32'deki alıntı).

Çocukluk döneminde birey gözlemleri aracılığıyla çoğu şeyi öğrendiği ve kişiliğine yansıttığı için hem öğretmen tutum ve davranışları hem de sınıf atmosferi demokratik tutumların kazandırılmasında çok önemlidir. Bu bağlamda öğretmen, demokratik değerler için öğrencilerine daha fazla sorumluluk vermeli, saygı ve güven ortamı yaratmalıdır. Bunun için, sınıf ortamının ve öğretmen davranışlarının çok

yönlü katılımcı etkileşimli olmasını gerekli kılmaktadır.

Demokrasi eğitimi ve değerlerinin kazanımı, özellikle amacı vatandaşlık aktarımı olan Sosyal Bilgiler dersi içerisinde gerçekleştirilmelidir. Bu açıdan Sosyal Bilgiler dersi demokratik değerlerin kazandırılmasına hizmet etmeli, değerleri aktif bir şekilde yaşatarak öğrencilerin bu değerleri içselleştirmesine yardımcı olmalıdır.

Hızla değişen ve gelişen siyasi ve ekonomik koşullara ayak uydurabilmek için, Türkiye’de, özellikle eğitim programlarında, yenilenme süreci başlamıştır. Bu sürece bağlı olarak Milli Eğitim Bakanlığı 2005- 2006 öğretim yılından itibaren "Yeni İlköğretim Programını" uygulamaya koymuştur. Bu yeni program "yapılandırıcı yaklaşım" ya da "öğrenci merkezli" eğitim anlayışını temel almaktadır. Sosyal Bilgiler dersi toplumun ihtiyaç duyduğu bireyleri yetiştirmeyi her zaman amaç edindiğinden, programdaki bu değişim kaçınılmaz olmuştur. Yapılandırıcı yaklaşım doğrultusunda yenilenen Sosyal Bilgiler programının vizyonu; demokratik değerleri benimsemiş, düşünme becerisi gelişmiş, etkin ve üretken yurttaşlar yetiştirmek olarak açıklanmıştır (MEB, 2007).

Yapılandırıcı yaklaşımın amacı, öğrenmenin kalıcılığını sağlamak ve üst düzey bilişsel becerilerin kazanılmasına basamak oluşturmaktır. Yapılandırıcılıkta bilginin tekrarı değil, bilginin transferi ve yeniden yapılandırılması söz konusudur (Perkins, 1999:8; Şaşan, 2002: s. 49’daki alıntı). Fosnot’a (1996) göre yapılandırıcı yaklaşımın temeli, aktif katılımı oluşturulan bilgilerin kendi deneyimleri ile anlamlandırılıp sosyal yapı içerisinde paylaşılması varsayımlarına dayanır (Baştürk ve Işıkoğlu 2007: s. 131’deki alıntı).

Yapılandırıcı yaklaşımda, öğrenci ve öğretmenin birlikte sorumluluğu paylaştığı, öğrencinin öğrenme sürecine aktif katılımının esas alındığı, öğrenmenin yaşantı yoluyla sağlanmasının gerekli olduğu ve öğrenmenin sınıf içi ve sınıf dışı çalışmalar sonucunda olduğu bir gerçektir (Brooks ve Brooks, 1993; Şaşan, 2002: s. 49’daki alıntı). Yapılandırıcı yaklaşım eğitim ortamlarında öğrencilerin çevreleriyle nitelikli etkileşimde bulunmalarına imkân veren işbirliğine dayalı öğrenme ve probleme dayalı öğrenme gibi öğrenenleri aktif kılan öğrenme yaklaşımlarından yararlanır. Yapılandırıcı eğitim kuramları öğrenmenin iki boyutunun önemini vurgulamışlardır.

Birincisi öğrencinin kendi öğrenme hedeflerine ulaşmada istekli olması, ikincisi ise öğrenme sürecinde sosyal etkileşimde bulunmasıdır. Aktif öğrenme de bu noktaları esas almaktadır. Aktif öğrenmede öğretmen ve öğrenci bilgiyi birlikte toplamakta ve farklı bir değer eklemektedir (Ward ve Tiessen, 1997: 22; Taş, 2005: s. 179’daki alıntı). Öğrencilerin yeni bilgileri var olan bilgileriyle örgütlemesi yapılandırıcılığın temel noktasıdır. Öğrenme ortamı öğrencinin öğrenmede etkin olarak katılımına olanak tanımalıdır. Öğrenme ortamı yarışmayı değil, işbirliğini desteklemelidir. Eğer öğrenci aktif olarak katılır ve içeriği öğretmen ve arkadaşlarıyla tartışarak işbirliği içinde öğrenirse öğrenme sürecinin kontrolünü de elinde tutacaktır (Carr ve diğerleri, 1998: 8-9).

Ayrıca aktif öğrenme sınıfları demokratik ortamlardır, her öğrencinin görüşü dikkate alınır, öğrenciler düşüncelerini açıkça dile getirirler. Demokrasi eğitiminde aktif öğrenme yöntemleri kullanıldığında, öğrenciler demokrasi sürecini yaşama fırsatına sahip olacaktır. Aktif öğrenmenin her konu alanında, her zaman, her düzeyde ve her kazanım için uygun olabilecek bir tekniği vardır. Bu durum aktif öğrenmenin kullanışlı olduğunun göstergesidir. Ayrıca aktif öğrenmede disiplin, dersin öğrenilmesi vb. sorunlarla zaman kaybedilmediği için öğretim süreci daha verimli değerlendirilir. Aktif öğrenme öğrencilerin; güven, motivasyon, özdenetim, gruba ait olma ve duyarlı olma gibi temel ihtiyaçlarını da karşılamaktadır (Açıkgöz, 2006). Öğrencilerin aktif öğrenme tekniklerindeki rol ve sorumlulukları incelendiğinde, temel olarak yapılandırıcı yaklaşımın öğretimsel uygulamalarında kullanılacak bir yapı sergilediği görülmektedir.

İlköğretimin amacı; her bireyin iyi birer yurttaş olabilmesi için, gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazanmasını, millî ahlak anlayışına uygun olarak yetişmesini, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda hayata ve bir üst öğrenime nitelikli bir şekilde hazırlanmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda aktif öğrenme yöntemleri demokratik tutumların kazandırılmasında, öğrencilerin bu sürece aktif olarak katılmalarına fırsat tanıdığı gibi öğrencilerin akademik başarılarını da yükseltecek ve öğrenciler bir üst öğrenime hazırlanmış olacaklardır. Aktif öğrenmenin birçok alanda uygulandığı ve olumlu birçok sonuç elde edildiği görüşünden de yola çıkarak bu araştırmada ilköğretim sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme yöntemlerinin

demokratik tutumlara ve ders başarısına etkilerinin incelenmesi amaçlanmaktadır.

1.1.Problem Cümlesi

İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde, aktif öğrenme tekniklerinin öğrencilerin demokratik tutumlarına ve ders başarılarına etkileri nelerdir?

1.2 Hipotezler

Bu çalışmada, araştırmanın problemine ilişkin olarak 0,05 anlamlılık düzeyinde aşağıdaki null(yokluk) hipotezleri test edilmiştir.

1. Sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme tekniklerinin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile aktif öğrenme tekniklerinin uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin başarı testi puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

2. Sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme tekniklerinin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile aktif öğrenme tekniklerinin uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir fark yoktur.

3. Sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme tekniklerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerin, başarı testi ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

4. Sosyal bilgiler dersinde normal müfredatın uygulandığı kontrol grubu öğrencilerin, başarı testi ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

5. Sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme tekniklerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerin, demokratik tutum ölçeği ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

6. Sosyal bilgiler dersinde normal müfredatın uygulandığı kontrol grubu öğrencilerin, demokratik tutum ölçeği ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

1.3 Sayıtlar

1.Araştırma sırasında uygulanan ölçekleri öğrenciler içtenlikle ve dikkatli bir şekilde yanıtlamışlardır.

2.Araştırma sırasında deney ve kontrol grubundaki denekler sınıf dışından yardım almamışlardır.

3.Araştırmada kullanılan kaynaklardan elde edilen bilgilerin gerçeği yansıttığı varsayılmıştır.

1.4 Sınırlılıklar

1.Bu araştırma, araştırmanın uygulanacağı ilköğretim okullarında eğitim gören 6. sınıf öğrencileri ile sınırlıdır.

2.Bu araştırma; ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler dersi "Demokrasinin Serüveni" ünitesi ile sınırlıdır.

3.Bu araştırma aktif öğrenme tekniklerinden; kartopu, şiir yazma, beyin fırtınası, tereyağ-ekmek, sandviç, pazaryeri, soruturu, burada herkes öğretmen, Phillips 66, nesi var, siz olsaydınız ne yapardınız? ile sınırlıdır.

4.Araştırmada incelenecek olan değişkenler, araştırmacı tarafından hazırlanan "Demokratik Tutum Ölçeği" ve "Demokrasinin Serüveni Ünitesinin Başarı Testi" sonucu elde edilecek olan verilerle sınırlıdır.

2. YÖNTEM

2.1 Deney Deseni

Araştırmada deney deseni olarak "kontrol gruplu ön test- son test araştırma modeli" kullanılmıştır. Desen Tablo. 1 de özetlenmiştir.

Tablo. 1 Deney Deseni

Grubun Adı	Deney öncesi		Deney Sırası	Deney Bitişi	
	Ölçek	Ön test		Ölçek	Son test
Deney Grubu	Ö 1	T 1	Aktif Öğrenme Tekniklerine Dayalı Sosyal Bilgiler Öğretimi	Ö 2	T 2
Kontrol Grubu	Ö 1	T 1	Herhangi Özel Bir Öğretimin Yapılmadığı Normal Öğretim	Ö 2	T 2

2.2 Denekler

Bu araştırmanın katılımcıları, İzmir ili Buca ilçesi Akşemsettin İlköğretim okulunda, 2007-2008 II. döneminde öğrenimine devam eden 6-A ve 6-B sınıfı öğrencileridir. İki sınıftan, 6-B sınıfının kontrol grubu, 6-A sınıfının deney grubu olmaları, kura usulüyle belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin denkleştirilmesi için öğrenci dosyalarından,

başarı testinin ön test sonuçlarından ve tutum ölçeğinin ön test puanlarından yararlanılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin kişisel dosyalarının incelenmesi sonucu, demografik özelliklerinin deneklerin eşitlenmesini sağlayacak yeterlilikte olduğu kabul edilmiştir.

2.3 Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verileri için iki tür ölçme aracı kullanılmıştır. Öğrencilerin uygulama öncesi ve sonrasında bilgi düzeylerindeki farklılıkları belirlemek amacıyla "Demokrasinin Serüveni Ünitesinin Başarı Testi" geliştirilmiştir. Ayrıca her iki gruptaki öğrencilerin demokratik tutumlardaki değişimleri belirlemek amacıyla "Demokratik Tutum Ölçeği" geliştirilmiştir. Bu ölçme araçları araştırmacı tarafından geliştirilerek güvenilirlik ve geçerlik için uzmanlarla çalışılmıştır.

2.3.1 Demokratik Tutum Ölçeği

Bu çalışmada kullanılacak tutum ölçeğinde, 5'li likert tip kullanılmıştır. Çalışmada demokratik tutumların belirleyicisi olarak ele alınan temel değerler; "empatik tutum, çoğulculuk, uzlaşma, kendini ifade becerisi, problem çözme, ortak karar alma, katılımcılık, işbirliği, kurallara uyma, insan haklarına saygı ve hoşgörü"dür. Her bir değer için ölçek maddesi oluşturulmuştur. Ölçeğin madde havuzu beş alt boyuttan oluşan 59 maddeyi içermektedir. Uzman görüşü alınarak madde sayısı 36'ya düşürülmüştür. Bu aşamadan sonra hazırlanan "Demokratik Tutum Ölçeği" İzmir ili Buca ilçesindeki dört ilköğretim okulundan toplam 250 altıncı sınıf öğrencisi üzerinde uygulanmıştır. Elde edilen veriler SPSS 11.0 bilgisayar programıyla analiz edilmiş ve 11 maddenin (2, 7, 9, 13, 14,16, 28, 29, 31, 34, 36) madde-toplam korelasyonunun 0,3'ten düşük olduğu görülmüştür ve çıkarılmış. Son olarak ölçek iki faktörden oluşmaktadır ve iki faktörün açıkladığı varyans oranı % 32,44'tür. Ölçeğin madde sayısı ise 22 olarak belirlenmiştir. Birinci faktörde yer alan maddeler; empati, bireyler arası ilişkiler ve insan haklarına saygı vb. ile ilgili tutumları ağırlıklı olarak içerdiğinden birinci faktöre "Hoşgörü" ismi verilmiştir (Madde sayısı 12, Cronbach-alpha=0,78). İkinci Faktörde toplanan maddeler; işbirliği, katılım, grup kararı, ortak karar verme vb. ile ilgili tutumları ölçücü nitelikte olduğundan ikinci faktör "Uzlaşma", adı verilmiştir (Madde sayısı 10, Cronbach-alpha=0,78). Demokratik Tutum Ölçeğinin

Croanbach Alpha toplam güvenilirlik katsayısı .83'tür.

2.3.2 Demokrasinin Serüveni Ünitesinin Başarı Testi

Araştırmada öğrencilerin "Demokrasinin Serüveni" ünitesi konularının hedef davranışlarının kazandırılma düzeyini belirlemek amacıyla Orta Öğretim Geçiş Sınavı'nda(OKS) sorulan demokrasi ve insan hakları ile ilgili sorular incelenmiştir. Yapılan alan incelemesinden sonra, öncelikle her bir kazanımı yoklayan en az beş soru olmak üzere dört seçenekli 43 test maddesi geliştirilmiştir. Hazırlanan başarı testinin kapsam geçerliliğini kontrol etmek amacıyla belirtke tablosu hazırlanmıştır. Uzman görüşlerine dayalı olarak test 40 maddeye düşürülerek testin geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Bu aşamadan sonra başarı testi İzmir ili Buca ilçesindeki dört ilköğretim okulundan toplam 216 ilköğretim yedinci sınıf öğrencisine ön uygulama olarak yapılmıştır. Öğrencilere uygulanan test sonucunda elde edilen veriler, bilgisayar ortamında İTEMAN bilgisayar programıyla analiz edilmiştir. Ölçme gücü düşük maddeler testten atıldığında testin son formu 26 sorudan oluşmuştur. Çoktan seçmeli 26 maddeden oluşan testin aritmetik ortalaması 13.009, güvenilirlik katsayısı KR-20 = .81'dir. Test maddelerinin ortalama güçlüğü. 32, ortalama ayırıcılık indisi ,33'tür. Maddelerin güçlük indisi ,31 ile ,52 arasında, ayırıcılık gücü indisi de .83 ile .46 arasında değiştiği görülmektedir.

2.4. İşlem Yolu

1. Araştırmanın temel amacı; aktif öğrenme tekniklerinin öğrenci başarısına ve demokratik tutumlara etkisini incelemek olduğundan, bu yöntemin uygulanacağı deney grubuna aktif öğrenme yöntemine göre öğretim yapılması amacıyla öğrenci kitabı ile öğretmen günlük ders planı hazırlanmıştır.

2. Demokrasinin Serüveni Öğrenci Kitabı; araştırmacı tarafından ilgili literatür taranarak ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın uygun gördüğü kitaplardan yararlanılarak hazırlanmıştır. DSÖK öğrencilere kazandırılmak istenen hedef ve davranışları kolayca anlayabilecekleri, dersten zevk alabilecekleri, kendi yeteneklerini ortaya koyabilecekleri biçimde, aktif öğrenme yöntemlerine uygun olarak hazırlanmıştır. Aktif öğrenme tekniklerinden; "Kartopu, Şiir Yazma, Beyin Fırtınası, Tereyağ-Ekmek, Sandviç, Pazaryeri, Soru Turu, Burada Herkes Öğretmen,

Phillips 66, Nesi Var?, Siz Olsaydınız Ne Yapardınız?" teknikleri kullanılmıştır. Öğretimsel işler olarak ise "Poster Afiş Hazırlama, Görsel İmge Oluşturma, Şiir Yazma, Öykü Tamamlama, Resim Hakkında Konuşma / Yazma, Yanlıları ve Nedenlerini Bulma, Örnek Verme, Kendini Değerlendirme, Slogan Bulma, Dramatizasyon, Şarkı Yazma," kullanılmıştır. DSÖK düzenlendikten sonra, içeriğinin öğrenci seviyesine uygunluğu, verilen yönergelerin anlaşılabilirliği konusunda gerekli uzman görüşüne başvurulmuş ve öğretmenlerden yardım alınarak gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

3. Ön ölçüm için başarı testi ve tutum ölçeği her iki gruba da aynı anda 28.03.2008 tarihinde uygulanmıştır. Denel işlemlere 03.04.2008 tarihinde başlanmış, 02.05.2008 tarihinde uygulama sona ermiştir. Çalışmalar sürdürülürken araştırmanın yapıldığı okulun haftalık çalışma programında belirlenen sosyal bilgiler ders saati sürelerine (3 saat) uyulmuş, toplam uygulama ders saati 15' i bulmuştur. Uygulamalar sırasında deney grubu, "Demokrasinin Serüveni Öğrenci Kitabını" kullanmıştır. Denel işlemler sırasında her iki grupta konuların birbirine paralel gitmesine dikkat edilmiştir. Son ölçüm için başarı testi ve

tutum ölçeği her iki gruba da aynı anda 11.05.2008 tarihinde uygulanmıştır.

2.5 Veri Çözümleme Teknikleri:

Araştırma sürecinde kullanılan ölçeklerden elde edilen veriler SPSS 11.0 İstatistik programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin çözümlenmesi amacıyla; aritmetik ortalama, standart sapma ve t testi ile analiz edilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Birinci Hipotez

Araştırmanın birinci hipotezi "Sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme tekniklerinin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile aktif öğrenme tekniklerinin uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin başarı testi puanları arasında anlamlı bir fark yoktur." şeklinde ifade edilmiştir. Birinci hipotezi test etmek için, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilere başarılarını ölçmek amacıyla "Demokrasinin Serüveni Başarı Testi" ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Deneklerin bu testlerden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış, ortalamalar arasındaki fark t testi ile sınanmıştır. Bu sonuçlar Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Deney ve Kontrol Gruplarının Başarı Testine Ait t-Testi Sonuçları

Başarı Testi	GRUP	N	\bar{X}	Ss	t Değeri	Serbestlik Derecesi (Sd)	Anlamlılık Düzeyi (P)
Ön Test	Deney	28	6,8214	3,73228	,836	47	,208
	Kontrol	31	6,6452	2,62740			
Son Testi	Deney	28	20,6786	4,49735	4,773	56	,000
	Kontrol	31	14,7742	5,00473			

Tablo 2'de görüldüğü gibi, deney ve kontrol grubundaki öğrencilerin ön testlerden elde ettikleri ortalama puanlar arasında, deney grubu lehine 0.17 puanlık bir fark bulunmaktadır. Bu farkın istatistiksel açıdan anlamlı olup olmadığını sınamak için, grupların ortalama puanlarına t testi uygulanmış ve t = 0,836 değeri bulunmuştur. Bu değer 47 serbestlik derecesinin .05 anlamlılık düzeyindeki 2.021 değerinin altındadır. Bu sonuç, her iki grubun aritmetik ortalamaları arasındaki farkın deney öncesinde Demokrasinin Serüveni Ünitesi'ne yönelik başarı durumları arasında istatistiksel bakımdan anlamlı olmadığını göstermektedir. Tablo 2'deki bulgulara göre, deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin son testten elde ettikleri puan ortalamaları arasında, deney grubu lehine 5.9

puanlık bir fark vardır. Bu farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile sınanmış ve t = 4,773 değeri bulunmuştur. Bulunan bu değer 56 serbestlik derecesinin .05 anlamlılık düzeyindeki 2.000 tablo değerinden büyüktür. Bu sonuç, ilköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme teknikleri kullanılarak yapılan öğretimin uygulandığı deney grubunda bulunan öğrencilerin akademik başarıları ile aktif öğrenme tekniklerinin uygulanmadığı kontrol grubunda bulunan öğrencilerin akademik başarıları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Hipotez 1 reddedildi.

3.2. İkinci Hipotez

İkinci hipotezi test etmek için deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin demokratik

tutumlarını ölçmede “Demokratik Tutum Ölçeği” ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Deneklerin bu ölçeklerden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış, ortalamalar arasındaki fark t testi ile sınanmıştır. Deney ve kontrol gruplarının “Demokratik Tutum Ölçeği”nden aldıkları ön test ve son test puanları ile ilgili bulgular Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. Deney ve Kontrol Guruplarının Demokratik Tutum Ölçeğine Ait t-Testi Sonuçları

Demokratik Tutum Ölçeği	Değişken	GRUP	N	\bar{X}	Ss	t	p
Ön uygulama	Faktör 1 (Hoşgörü)	Deney	28	47,0357	7,48570	,682	,498
		Kontrol	31	48,1935	5,47978		
	Faktör 2 (Uzlaşma)	Deney	28	34,7143	6,76515	,355	,724
		Kontrol	31	35,2581	4,93266		
Son uygulama	Faktör 1 (Hoşgörü)	Deney	28	51,1786	4,71447	2,029	,047
		Kontrol	31	48,3226	5,94636		
	Faktör 2 (Uzlaşma)	Deney	28	38,3214	4,50558	2,112	,039
		Kontrol	31	35,5161	5,57298		

Tablo 3’te görüldüğü gibi deney grubu öğrencilerinin tutum ölçeği “Hoşgörü” boyutu ön testinden aldıkları puanların aritmetik ortalaması 47,03, kontrol grubunkine ise 48,19’ dur. İki grubun aritmetik ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı söylenebilir. Deney grubu öğrencilerinin tutum ölçeği “Uzlaşma” boyutu ön testinden aldıkları puanların aritmetik ortalaması 34, 71, kontrol grubunkine ise 35,25’dir. İki grubun aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkı yoktur. Bu veri, grupların uygulama öncesi ilgili değişkenler açısından eşit niteliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3’te görüldüğü gibi iki grubun ortalamaları arasında deney grubu lehine anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir. Bu durum aktif öğrenme tekniklerinin demokratik tutumlara olumlu etkisi olduğunu doğrulamaktadır. Ayrıca Tablo 3 ölçeğin boyutları açısından incelediğimizde de Hoşgörü boyutu alt ölçeğinden deney grubu öğrencilerinin aldıkları puanların aritmetik ortalamaları; 51,17; kontrol grubu öğrencilerinininki ise 48,32’dir. Bu farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile sınanmış ve $t= 2.029$

değeri bulunmuştur. Bu durumda fark istatistiksel olarak deney grubunun lehine anlamlı olarak çıkmıştır. Uzlaşma boyutu açısından deney

grubu öğrencilerinin aldıkları puanların aritmetik ortalamaları; 38,32; kontrol grubu öğrencilerinininki ise 35,51’dir. Bu farkın anlamlı olup olmadığı t testi ile sınanmış ve $t= 2,112$ değeri bulunmuştur. Bu durumda fark istatistiksel olarak deney grubunun lehine anlamlı çıkmıştır. Aktif öğrenme teknikleri ile işlenen sosyal bilgiler dersinde, öğrencilerin demokratik tutumlarında, yükselme olduğu tespit edildi. Hipotez 2 reddedildi.

3.3. Üçüncü Hipotez

Üçüncü hipotezi test etmek için, deney grubundaki öğrencilere (deneyin etkililiğini sınamak) başarılarını ölçmede “Demokrasinin Serüveni Başarı Testi” ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Deneklerin bu testlerden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış, ortalamalar arasındaki fark t testi ile sınanmıştır.

Deney grubunun ön test ve son test başarı testlerinden aldıkları puanlar Tablo 4’te gösterilmiştir.

Tablo 4. Deney Gruplarındaki Öğrencilerin Demokrasinin Serüveni Başarı Testi Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Deney Grubu	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
Ön test	28	6,8214	3,73228	-17,89	27	,000
Son test	28	20,6786	4,49735			

Tablo 4 incelendiğinde deney grubunun son test aritmetik ortalamasının ön test aritmetik ortalamasından yüksek olduğu görülmektedir. Ön test ve son test başarı puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını sınamak için bağımlı t testi yapılmış olup, $t = 17,89$ değeri bulunmuştur. Bu değer 27 serbestlik

derecesinin .05 anlamlılık düzeyindeki 2.052 değerinden büyüktür. Bu sonuç deney grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir farkın olduğunu göstermektedir. Başka bir ifadeyle aktif öğrenme tekniklerinin uygulandığı deney grubunda, öğrenci başarısını artırdığı tespit edildi. Hipotez 3 reddedildi.

3.4. Dördüncü Hipotez

Dördüncü hipotezi test etmek için, kontrol grubundaki öğrencilerin başarılarını ölçmede "Demokrasinin Serüveni Başarı Testi" ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Deneklerin bu testlerden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış, ortalamalar arasındaki fark t testi ile sınanmıştır.

Kontrol grubunun ön test ve son test başarı testlerinden aldıkları puanlar Tablo 5'te gösterilmiştir

Tablo 5 Kontrol Gruplarındaki Öğrencilerin Demokrasinin Serüveni Başarı Testi Ön Test ve Son Test Puanlarının Karşılaştırılması

Kontr. Grup	N	\bar{X}	Ss	t	Sd	p
Ön test	31	6,6452	2,6274	-8,007	60	,000
Son test	31	14,7742	5,0047			

Tablo 5 incelendiğinde kontrol grubunun son test aritmetik ortalamasının ön test aritmetik ortalamasından yüksek olduğu görülmektedir. Ön test ve son test başarı puanları arasında anlamlı fark olup olmadığını sınamak için bağımlı t testi yapılmış olup, $t = 8,007$ değeri bulunmuştur. Bu değer 60 serbestlik derecesinin .05 anlamlılık düzeyindeki 2.000 değerinden büyüktür. Bu sonuç kontrol grubunun ön test ile son test puanları arasında anlamlı bir farkın olduğunu ve kontrol grubu başarısında normal müfredat öğretiminden sonra artış olduğunu göstermektedir. Hipotez 4 reddedildi.

3.5. Beşinci Hipotez

Beşinci hipotezi test etmek için, deney grubundaki öğrencilere (deneyin etkililiğini sınamak) demokratik tutumlarını ölçmede "Demokratik Tutum Ölçeği" ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Deneklerin bu ölçeklerden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış, ortalamalar arasındaki fark t testi ile sınanmıştır.

Deney ve kontrol gruplarının "Demokratik Tutum Ölçeği"nden aldıkları ön test ve son test puanları ile ilgili bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir

Tablo.6 . Deney Grubun Demokratik Tutum Ölçeği Son ve Ön testi Puanlarının Karşılaştırılması

Değişken	GRUP	N	\bar{X}	Ss	t	p
Faktör 1 (Hoşgörü)	Ön	28	47,0357	7,48570	-3,078	,005
	Son	28	51,1786	4,71447		
Faktör 2 (Uzlaşma)	Ön	28	34,7143	6,76515	-3,625	,001
	Son	28	38,3214	4,50558		

Deney grubunun demokratik tutumlarına ilişkin iki alt boyutta yapılan ön test, son test sonuçları arasında iki alt boyutta ("Hoşgörü", "Uzlaşma") son test lehine anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Deney grubunun "Demokratik Tutum Ölçeği" "Hoşgörü" alt boyutu ön test ile son test puanları Tablo 14 incelendiğinde; deney grubunun ön test ortalamasının $X=47,0357$ iken, son test ortalamasının $X=51,1786$ 'ya yükseldiği görülmektedir. Deney grubunun demokratik tutumlarının hoşgörü boyutu ön test, son test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına yönelik yapılan t-testi sonucunda, son test puanı lehine anlamlı farklılık görülmektedir ($t=-3,078$; $p<0,05$). Bu sonuca göre deney grubuna uygulanan aktif öğrenme tekniklerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde, demokratik tutumların "Hoşgörü" alt boyutunun kazanılmasında etkili olduğu saptanmıştır.

Deney grubunun "Demokratik Tutum Ölçeği", "Uzlaşma" alt boyutu ön test ile son test puanları Tablo 14 incelendiğinde; deney grubunun ön test ortalamasının $X=34,7143$ iken, son test ortalamasının $X=38,3214$ 'e yükseldiği görülmektedir. Deney grubunun demokratik tutumlarının uzlaşma boyutu ön test, son test

puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığına yönelik yapılan t-testi sonucunda, son test puanı lehine anlamlı farklılık görülmektedir ($t=3,625$; $p<0,01$). Bu sonuca göre deney grubuna uygulanan aktif öğrenme tekniklerinin 6. sınıf sosyal bilgiler dersinde, demokratik tutumların "Uzlaşma" alt boyutunun kazanılmasında etkili olduğu saptanmıştır.

Bu durum aktif öğrenme tekniklerinin demokratik tutumların kazanımında etkili olduğunu doğru olarak saptamaktadır. Hipotez 5 reddedildi.

3.6. Altıncı Hipotez

Altıncı hipotezi test etmek için, kontrol grubundaki öğrencilerin demokratik tutumlarını ölçmede "Demokratik Tutum Ölçeği" ön test ve son test olarak uygulanmıştır. Deneklerin bu testlerden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmış, ortalamalar arasındaki fark t testi ile sınanmıştır. Kontrol grubunun "Demokratik Tutum Ölçeği"nden aldıkları ön test ve son test puanları ile ilgili bulgular Tablo 7'de gösterilmiştir.

Tablo7. Kontrol Grubunun Demokratik Tutum Ölçeği Ön test ve Son test Puanlarının Karşılaştırılması

Değişken	GRUP	N	\bar{X}	Ss	t değeri	p
Faktör 1 (Hoşgörü)	Ön	31	48,1935	5,47978	-,089	,930
	Son	31	48,3226	5,94636		
Faktör 2 (Uzlaşma)	Ön	31	35,2581	4,93266	-,193	,848
	Son	31	35,5161	5,57298		

Tablo 7'de kontrol grubunun demokratik tutumlarında "Hoşgörü" alt boyutuna ilişkin ön test ve son test puanları incelendiğinde kontrol grubunun ön test ortalamasının $X=48,19$ iken son test ortalaması $X=48,32$ 'dir. Bu sonuca göre kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için yapılan t-testi sonucuna göre anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($t=0,89$; $p=0,930$). Bu durumda kontrol grubuna uygulanan normal müfredat öğretiminin demokratik tutumlardan "Hoşgörü" alt boyutunun kazanılmasında etkili olmadığı söylenebilir.

Tablo 7'de kontrol grubunun demokratik tutumlarında "Uzlaşma" alt boyutuna ilişkin ön test ve son test puanları incelendiğinde kontrol grubunun ön test ortalamasının $X=35,25$ iken

son test ortalaması $X=35,51$ 'dir. Bu sonuca göre kontrol grubunun ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını tespit etmek için yapılan t-testi sonucuna göre anlamlı bir farka rastlanmamıştır ($t=,193$; $p=0,848$). Bu durumda kontrol grubuna uygulanan normal müfredat öğretiminin demokratik tutumlardan "Uzlaşma" alt boyutunun kazanılmasında etkili olmadığı söylenebilir. Demokratik tutum ölçeği sonuçlarına göre kontrol grubunun ön test son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur Hipotez 6 kabul edildi.

4.SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

4.1.SONUÇ, TARTIŞMA

4.1.1 Hipoteze İlişkin Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme tekniklerinin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile aktif öğrenme tekniklerinin uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin başarı testi puanları arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır.

Araştırmanın bu bulguları; Öcal (1996), Lampe ve Roze (1996), Özkal (2000), Çullu (2003) tarafından yapılan araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

4.1.2. Hipoteze İlişkin Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme tekniklerinin uygulandığı deney grubu öğrencileri ile aktif öğrenme tekniklerinin uygulanmadığı kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutum ölçeğinden aldıkları puanlar arasında deney grubu lehine anlamlı bir fark vardır.

Araştırmanın bu bulguları; Gömleksiz (1993) ve Yazıcı (2003) tarafından yapılan araştırmaların sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

4.1.3. Hipoteze İlişkin Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme tekniklerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerin, başarı testi ön test ve son test puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark vardır. Uygulanan aktif öğrenme teknikleri deney grubu öğrencilerin başarılarını oldukça artırmıştır.

Araştırmanın bu bulguları; Özkal (2000), Katılmış (2002), Karaoğlu (1998), Çullu (2003), Armstrong (1997) ve Lampe ve Roze (1996) gibi araştırmacıların araştırma bulgularıyla örtüşmektedir.

4.1.4. Hipoteze İlişkin Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler dersinde normal müfredatın uygulandığı kontrol grubu öğrencilerin, başarı testi ön test ve son test puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark vardır.

Araştırmanın bu bulguları; Özkal (2000), Katılmış (2002), Karaoğlu (1998), Çullu (2003), Armstrong (1997) ve Lampe ve Roze (1996) gibi araştırmacıların araştırma bulgularıyla örtüşmektedir.

4.1.5. Hipoteze İlişkin Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler dersinde aktif öğrenme tekniklerinin uygulandığı deney grubu öğrencilerin, demokratik tutum ölçeği ön test ve son test puanları arasında son test lehine anlamlı bir fark vardır.

Araştırmanın bu bulguları; Gömleksiz (1993) ve Yazıcı (2003), tarafından yapılan araştırmaların bulgularıyla örtüşmektedir.

4.1.6. Hipotez İlişkin Sonuç ve Tartışma

Sosyal bilgiler dersinde normal müfredatın uygulandığı kontrol grubu öğrencilerin, demokratik tutum ölçeği ön test ve son test puanları arasında anlamlı bir fark yoktur.

Kontrol grubu öğrencilerinin ön test ve son test tutum puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Normal müfredat öğretimin uygulandığı, kontrol grubunda, demokratik tutumların "Hoşgörü ve Uzlaşma" alt boyutlarının kazandırılmasında etkili olmadığı saptanmıştır.

ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular ve sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

1. Yapılacak çalışmaların daha uzun süreli aktif öğrenme teknikleri uygulamalarını içermesi ve planlama sürecinde örneklemin niteliklerinin dikkate alınması önerilmektedir.

2. Aktif öğrenme tekniklerinin, demokratik değer ve tutumların geliştirilmesi yönünde değişik evren ve örneklemlerde çeşitli çalışmalarda kullanılması literatüre katkı sağlayacaktır.

3. Demokratik tutumların olumlu yönde geliştirilmesine yönelik çalışmaların tek bir derste ve tek bir ünite kapsamında değil, tüm derslerde uygulanması önerilmektedir.

4. Okullarda ders dışı etkinliklerin, kulüp çalışmalarının ve ders içi aktif katılımın demokratik tutumlarının kazandırmadaki etkileri üzerine daha kapsamlı araştırma yapılması önerilmektedir.

5. Aktif öğrenme teknikleri ve demokrasi eğitimi hakkında öğretmenlere hizmet içi seminerleri düzenlenerek, öğretmenlerin bu alandaki bilgilerinin artırılması önerilmektedir.

6. Eğitim fakültelerine aktif öğrenme ve demokrasi eğitimi adlı bir ders verilmesi önerilmektedir.

7. İlköğretim okul müfredatına "toplumsallaşma" adı altında bir ders verilmesi önerilmektedir.

8. Demokrasinin bir yaşam kültürü olarak benimsenmesi için özellikle ilköğretim yer alan derslerde hoşgörü, katılım, işbirliği, insan haklarına saygı ve uzlaşma gibi değerlerin yaşatılarak verilmesi önerilmektedir.

9. Öğrencilerin değişen dünya ve toplum düzenine ayak uydurabilmeleri için ulusal ve uluslararası basından yararlanarak olayların tartışılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

1. Açıköz, Ü. K. (2006). **Aktif Öğrenme**. İzmir: Eğitim Dünyası Yayınları.
2. Armstrong, S. D. (1997). **The effect of student team achievement divisions cooperative learning technique on super secondary social studies students' achievement and attitude towards social studies class**. Southern Mississippi Üniversitesi, Doktora tezi.
3. Baştürk, R ve Işıkoğlu, N. (2007). **İlköğretim Öğretmenlerinin Yapılandırma Yaklaşımıyla İlgili Öğretim Stratejileri Hakkındaki Görüşleri**. Ankara: Tevfik Fikret Yayınları Bildirileri, ss: 131-135.
4. Büyükkaragöz, S. (1996). **Hoşgörü, Demokrasi ve Eğitim**. Eğitim ve Bilim. Cilt: 20 (Sayı: 101) ss. 9-17.
5. Carr, A., D. Jonassen, M., Litzinger ve R. Marra. (1998). **Good Ideas to Educational Revolution: The Role of Systemic Change in Advancing Situated Learning, Constructivism and Feminist Pedagogy**. Educational Technology V. 38, n. 1, Jan-Feb: 5-15.
6. Çullu, F. (2003). **Aktif Öğrenmenin Yüklemeler, Başarı ile Hatırda Tutma Üzerine Etkileri ve Öğrenci Görüşleri**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
7. Doğanay, A. (2000). **Yaratıcı Öğrenme**. Şimşek, A. (Ed.). **Sınıfta Demokrasi**. (171-207). Ankara: Eğitim-Sen Yayınları.
8. Engin, M.S. (2003). **Demokrasi ve Eğitim**. Çağdaş Eğitim Dergisi. 304.(10-13).
9. Ertürk, Selahattin. (1979) **Eğitimde Program Geliştirme**, Ankara: Yelken-tepe Basımevi.
10. Gömleksiz, M. (1993). **Kubaşık Öğrenme Yöntemi İle Geleneksel Yöntemin Demokratik Tutumlara ve Erişime Etkisi**. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
11. Karaoğlu, İ.B. (1998). **Geleneksel öğretim yöntemleri ile işbirlikli öğrenmenin öğrenci başarısı, hatırd tutma ve sınıf yönetimi üzerindeki etkileri**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi.
12. Karasar, N. (1985). **Demokrasi Eğitimi**. Ankara: Ted Bilim Yayınları.
13. Katılmış, A. (2002). **İşbirlikli öğrenme ve geleneksel öğretim yöntemlerinin Sosyal Bilgiler dersi tarih konularındaki başarı ve hatırd tutma düzeyleri üzerindeki etkileri**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi.
14. Kuzgun, Y. (2002). **Eğitimde Kendini Gerçekleştirme**. (ed. Şimşek, A.). Ankara: Eğitim-Sen Yayınları (1-25).
15. Lampe, J.R.ve Roze, G.E. (1996). **Effects of cooperative learning among hispanic students elementary Social Studies**. Journal of Educational Research,89,3,187-201
16. MEB, (2007) **Sosyal Bilgiler Öğretim Klavuzu** Kitabı. Ankara.
17. Öcal, M. G. (1996). **Akademik Çelişki Tekniğinin Tarih Derslerindeki Başarı İle Güdü Üzerindeki Etkileri Ve Öğrencilerin Değerlendirilmeleri**. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi.
18. Özkal, N.(2000). **İşbirlikli Öğrenmenin Sosyal Bilgilere İlişkin Benlik Kavramı, Tutumlar, Akademik Başarı Üzerindeki Etkileri**. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
19. Sağlam, H. İ. (2000). **Sosyal Bilgiler Dersinin Demokratik Tutum Geliştirmedeki Rolü**. Milli Eğitim Dergisi. S: 146.
20. Şaşan, H. (2002). **Yapılandırma Öğrenme**. Yaşadıkça Eğitim Dergisi. 74-75

21. Taş, M. (2005). **Öğretmen Eğitimde Aktif Öğrenme**. G.Ü. Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 6(2). 178-184.
22. Yazıcı, K.(2003). **İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Demokratik Hayat Ünitesinde Tartışma Yönteminin Kullanılmasının Öğrencilerin Demokratik Tutumlarına Etkisi**. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi
23. Yeşil, R. (2002). **İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi**. Çağdaş Eğitim Dergisi, Cilt: 290 s: 31.